

PREDAVANJE BR.7
MEĐUNARODNO POSLOVNO PRAVO
SPOLJNOTRGOVINSKI PROMET ROBE I USLUGA

Međunarodno privredno poslovanje se deli na:

- spoljnotrgovinski promet roba i usluga i
- više oblike privredne saradnje.

Klasičan vid međunarodnog privrednog poslovanja deli se na:

- spoljnotrgovinski robni promet i
- spoljnotrgovinski promet usluga.

Razlika između ova dva oblika privredne saradnje je u kvalitetu odnosa i većoj upućenosti partnera kod viših oblika privredne saradnje.

1. Promet robe u međunarodnoj trgovini

Poslove spoljnotrgovinskog robnog prometa obavljaju privredni subjekti, registrovani za ovu delatnost. To podrazumeva uvoz i izvoz robe. Posao međunarodne kupovine i prodaje robe je najvažniji u međunarodnoj trgovini. Ugovor koji se zaključuje između prodavca i kupca i neposredno reguliše njihove odnose. Ista pravila koja važe za kupca i prodavca u u unutrašnjoj trgovini važe i za ugovor o međunarodnoj trgovini. Nacionalni propisi prinudnog karaktera izvršili su prilagođavanje međunarodnom prometu (Zakon o spoljnotrgovinskom poslovanju, Zakon o deviznom poslovanju, Carinski zakon itd.). Na međunarodne trgovinske ugovore može i da se primenjuje Konvencija o ugovorima u međunarodnoj trgovini iz 1980.g. UNCITRAL.

Konvencija UNCITRAL se primenjuje samo ako su ugovorne strane ratifikovale konvenciju. Naša zemlja je ratifikovala ovu konvenciju. Ona se neće samo primenjivati ako ugovorne strane isključe njenu primenu ili kad određeno pitanje nije regulisano ovom Konvencijom. Konvencija se primenjuje samo na ugovore zaključene između trgovaca. Konvencija se bazira na principu autonomije volje, što znači da ugovorne strane nisu obavezne da je primenjuju ako ne žele.

Ugovor u međunarodnoj trgovini podrazumeva da prodavac sa sedištem u jednoj zemlji ima obavezu da isporuči robu i prenese svojину kupcu sa sedištem u drugoj zemlji, a kupac je u obavezi da plati cenu i primi isporuku.

Ovde je reč o razmeni robe za novac između trgovaca iz različitih zemalja. Transfer robe iz jedne zemlje u drugu je uvek distancionog karaktera.

Posao međunarodne kupovine i prodaje robe je osnovni posao međunarodnog privrednog poslovanja. Ostali pravni poslovi iz ove oblasti služe realizaciji međunarodne kupovine i prodaje robe i oni su akcesornog karaktera. (primer: zastupanje, posredovanje, špedicija itd).

Međunarodni kupoprodajni ugovor pretpostavlja ispunjenje određenih uslova:

- ugovorne strane ne mogu imati sedišta u istoj zemlji;
- roba mora da se izveze sa teritorije jedne zemlje na teritoriju druge zemlje.

Ovaj ugovor ima sve elemente ugovora o prodaji robe uopšte, izuzev osobenosti koje se odnose na pravni režim izvoza ili uvoza robe.

Postoje različiti režimi uvoza i izvoza robe:

- slobodan uvoz i izvoz robe po količini i vrsti i slobodna kupovina deviza;
- uslovno slobodan uvoz robe pretpostavlja ograničenja po vrsti robe;
- izvoz i uvoz robe u okviru kvota (određivanje ograničenih količina robe po vrstama i količinama);
- izvoz i uvoz robe na osnovu dozvole.

Pravni režim uvoza i izvoza robe se reguliše zaštitnim merama koje se odnose na carinsku tarifu (povećanjem carine na uvoz i izvoz robe, uvođenje sezonske carine itd.). Pravni režim uvoza i izvoza poljoprivrednih proizvoda reguliše se prelevmanima koji se određuju po kg u din. I promenljivog su karaktera.

Uslove uvoza i izvoza robe određuje država, u skladu sa domaćim interesima. Zakon o spoljnotrgovinskom poslovanju reguliše pravni režim uvoza i izvoza roba.

Iako privredni subjekti slobodno zaključuju ugovore o uvozno izvoznim poslovima, postoji više načina:

- neposredan pogodbom koja pretpostavlja slobodu trgovine i ugovaranja;
- putem javnog nadmetanja (tendera), poziva neodređenom broju lica za zaključenje posla;
- putem prikupljanja određenog broja ponuda kada je poziv upućen određenim licima zainteresovanim.

Bitni elementi ugovora o prometu robe u međunarodnoj trgovini su isti kao kod ugovora o prodaji robe. To su: **predmet (roba) i cena**.

Pored ovih elemenata ugovorne strane mogu dogovoriti i druge elemente ugovora kao bitne. Ugovorne strane moraju se saglasiti o prodaji, odnosno kupovini robe i iznosu koji treba platiti.

Ugovor najčešće sadrži cenu koju kupac treba da plati, ali, ima slučajeva da zbog brzine zaključivanja se cene izostave. Predmet ugovora mora biti u prometu koji je dozvoljen, jer je u suprotnom ugovor ništavan. Predmet mora biti tačno određen, a cena može, ali ne mora. Predmet treba da bude označen obeležijima dovoljnim za identifikaciju. (kada se radi o generičkoj robi – cement, kukuruz, potrebno je odrediti količinu, kakvoću i vrstu robe).

Cena je pravična novčana naknada koju kupac dužuje prodavcu. Cenu određuju ugovorne strane. Može biti određena i propisom državnog organa. Cena može biti fiksna i promenljiva. Ako ovaj ugovor ne sadrži cenu i ne može se odrediti on nema pravno dejstvo.

Osnovna obaveza prodavca je da isporuči robu kupcu u vreme i na mestu određenom ugovorom. Prodaja robe regulisana je Opštim uzansama za promet robe i Zakonom o obligacionim odnosima.

Obaveza prodavca je predaja stvari i ona najčešće ima stvarnopravno dejstvo. Za ugovore iz privrednopravnog poslovanja bitan je elemenat prelaska rizika sa prodavca na kupca. **Ostale obaveze** prodavca su:

- obaveza predaje dokumenata,

- obaveza isporuke robe bez materijalnih i pravnih nedostataka,
- obaveza čuvanja robe,
- obaveza snošenja troškova isporuke,
- obaveza obezbeđenja ambalaže i
- obaveza osiguranja.

Prodavac odgovara za kvalitet i kvantitet isporučene robe kupcu, pod uslovom da su nedostaci blagovremeno utvrđeni. Prodavac ne odgovara za neznatnu manu, jer je zanemarljiva manljivost robe rizik kupca. U slučaju da je mana robe skrivena kupac može zahtevati od prodavca da je otkloni i da mu preda drugu stvar bez nedostatka. Takođe, kupac može tražiti od prodavca sniženje cene robe ili raskid ugovora.

Obaveza kupca je da plati cenu u vreme i mestu predviđenom ugovorom i da preuzme stvar kako je dogovoreno.

Kada se kupovina vrši u gotovom cena se plaća odmah po preuzimanju robe. Kupac robu pregleda, preuzima i isplaćuje cenu u roku od 8 dana od prijema robe.. Kupac snosi troškove prijema robe, ako nije drugačije dogovoreno. U robnom prometu isplata cene robe vrši se na osnovu fakture koju ispostavlja prodavac. Cena se može isplatiti odmah sa isporukom, unapred, ili posle isporuke robe (početak, kredit).

Preuzimanje robe sastoji se od neophodnih radnji da bi predaja bila moguća. Prodavac ne može da natera kupca da primi robu. Ali, u tom slučaju kupac pada u poverilačku docnju i dužan je da naknadi štetu prodavcu. Kada kupac utvrdi nedostatke na robu treba odmah da stavi prigovore bez odlaganja.

U slučaju skrivenih mana kupac je dužan da obavestiti po njihovom otkrivanju.

Garancija se često izdaje prilikom predaje stvari. Ona predstavlja jemstvo za upotrebljivost prodate stvari u određenom garantnom roku. Davalac garncije garantuje za ispravnost predate stvari. U suprotnom snosi posledice. Garanciju daje proizvođač ili prodavac stvari. U slučaju da kupac utvrdi neispravnost predate stvari može tražiti da se popravi o trošku garanta.

Odgovornost za pravne nedostatke stvari javlja se kada kupac otkrije pravo nekog trećeg lica koje ograničava ili isključuje njegovo pravo. Primera radi to može biti prodaja stvari na kojoj postoji pravo zakupa trećeg lica.

Prodavac odgovara za refleksnu štetu kada stvar sa materijalnim nedostatkom nanese štetu nekim drugim stvarima (primer: eksplozija televizora i oštećenje stana). Ovde se radi o vanugovornoj odgovornosti.

Transportne klauzule (skraćeni trgovački termini) su značajne za ugovore o prometu robe. One putem malog broja reči određuju prava i obaveze kupca i prodavca iz ugovora o prodaji. Primera radi, to je prelazak rizika, prelazak troškova, mesto, vreme i način predaje, osiguranje itd.

Klauzula franko-fabrika, sa stanovišta prodavca je najpovoljnija jer je prodavac dužan staviti na raspolaganje robu kupcu u fabrici u određenom roku.

Klauzula franko-vagon podrazumeva naznaku mesta otpreme i primenjuje se u železničkom saobraćaju. Prema ovoj klauzuli prodavac je dužan da naruči vagon i da izvrši utovar robe o svom trošku i ugovorenom roku.

Klauzula franko uz bok broda znači ugovorenu luku ukrcaja. Ova klauzula podrazumeva da je prodavac izmirio svoju obavezu kada je robu pripremio za utovar u roku uz bok broda (ispod čekrka), na mestu koji je označio kupac, u ugovorenoj luci ukrcaja.

Klauzula franko-brod je najčešća klauzula u pomorskoj trgovini. Podrazumeva ugovorenu luku otpreme gde je prodavac obavezan da isporuči robu u roku na brod koji je označio kupac u ugovorenoj luci.

Klauzula CIF (cena, osiguranje, vozarina) podrazumeva ugovorenu luku opredeljenja. To znači da je prodavac u obavezi da izvrši svoju obavezu utovarom robe u brod u luci ukrcaja u ugovorenom roku. Prodavac treba da pribavi izvoznju dozvolu, sertifikat o poreklu, polisu osiguranja i „konosman“ (ukrcano). Kod ugovora koji imaju ugovorenu ovu klauzulu, nema mogućnosti rasčlanjenja cene, vozarine i osiguranja.

Klauzula C&V (cena i vozarina) ima isti pravni sadržaj kao i CIF, samo što prodavac nema obavezu da osigura robu.

Klauzula franko-aerodrom podrazumeva naznačenje dogovorenog aerodroma otpreme u vazdušnom prevozu robe. Prodavac je dužan da dostavi robu avio prevozniku u ugovorenom roku, na način kako se to radi. Po ovoj klauzuli prodavac pribavlja izvoznju dozvolu i snosi sve poreze i dažbine vezane za izvoz.

USLUGE U SPOLJNOTRGOVINSKOM PROMETU

Usluge u spoljnotrgovinskom prometu su iste kao i u domaćem privrednom poslovanju. Ovde se radi samo o uslugama sa elementom inotranosti. Suštinski se radi o istim uslugama i ugovorima koji se zaključuju (primer: špedicija, prevoz robe, skladištenje itd)

U spoljnotrgovinskom prometu važne su dve vrste usluga: posredovanje i zastupanje.

1. Posredovanje-Posao međunarodnog trgovinskog posredovanja se zaključuje ugovorom koje jedno lice-trgovinski posrednik se obavezuje da dovede stranke u vezu koje žele da zaključe ugovor o nekom međunarodnom trgovinskom poslu.

Uloga posrednika je da pomogne pri zaključenju takvog ugovora i da za to dobije odgovarajuću naknadu. Pored dovođenja u vezu dva lica u poslove posredovanja u spoljnotrgovinskom prometu spadaju:

- uvoz robe radi ponovnog izvoza;
- kupovina robe u Srbiji i inostranstvu, smeštanje u carisko skladište i prodaje te robe u inostranstvu;
- kupovina robe u inostranstvu i njena neposredna prodaja;
- posredovanje u plasiranju strane robe na stranom tržištu;
- kupovina robe u inostranstvu radi dorade, prerade i obrade u domaćim preduzećima i njen izvoz itd.
- finansijske transakcije kao što su konverzija, preuzimanje naplaćivanja za održavanje likvidnosti u međunarodnim plaćanjima i slično.

Ekonomski značaj međunarodnog trgovinskog posredovanja je izuzetno porastao jer omogućava da prodavac i kupac brže stupe u kontakt. Posredovanje doprinosi da se spoljnotrgovinski poslovi obavljaju brzo i bez zastoja i da roba nesmetano cirkuliše.

Međunarodni trgovinski posrednik je dužan da postupa kao dobar privrednik brižljivo i savesno, da od trećih lica čuva u tajnosti posredovanje, i da sačini pismeni dokaz o zaključenom trgovinskom poslu.

Međunarodni trgovinski posrednik stiče pravo na ugovorenu proviziju i pravo na naknadu posebnih izdataka u vezi posredovanja. Ovaj ugovor je dvostrani i teretni gde ugovorne strane imaju uzajamna prava i obaveze.

2.Zastupanje-Posao međunarodnog trgovinskog zastupanja podrazumeva zaključivanje ugovora o trgovinskom zastupanju u kome se zastupnik-trgovinski agent obavezuje da će u ime vlastodavca iz druge zemlje zaključiti trgovinski pravni posao.. Trgovinski zastupnici su samostalni privredni subjekti. Zastupanje inostranih firmi mogu da obavljaju i fizički i pravni privredni subjekti registrovani za spoljnotrgovinsko poslovanje. Zastupanje stranih firmi podrazumeva obavljanje određenih poslova za potrebe i u interesu strane firem, a u vezi sa uvozom i izvozom roba i usluga.

Trgovinski zastupnici mogu zastupati jednu ili više firmi u međunarodnom pravnom prometu. Takođe, mogu zastupati i srpske firme u inostranstvu.

Međunarodno trgovinsko zastupanje podrazumeva:

- obavljanje poslova u ime i za račun strane firme (ili domaće u inostranstvu) koji prethode zaključenju ugovora o uvozu, odnosno izvozu robe i usluga, dovođenje u vezu privrednih subjekata itd;

- zaključivanje kupoprodajnog ugovora;

- zaključivanje ugovora o držanju konsignacionog skladišta;

- poslove servisiranja kojima se obezbeđuju usluge servisne službe za održavanje uvezene opreme.

Prema obimu poslova međunarodno trgovinsko zastupanje može biti specijalno (posebno za određenu vrstu proizvoda) ili generalno (opšte) za sve poslove za koje je registrovan vlastodavac.

Zastupane firme su dužne da posluju isključivo preko svojih zastupnika u zemljama u kojima imaju svoje zastupnike. Razlikujemo stalne zastupnike koji imaju fiksno sedište i putujuće zastupnike. Postoji i kombinacija ova dva sistema.

Prema obimu garancije koju ima vlastodavac postoji:

- obično trgovinsko zastupanje i

- zastupanje del credere.

Kod običnog trgovinskog zastupanja zastupnik odgovara za eventualnu nesavesnost u izboru trećeg lica sa kojim se azključuje ugovor. Kod zastupanja del credere, zastupnik odgovara za treće lica da će savesno ispuniti ugovorne obaveze koje proizilaze iz zaključenog posla.

Posao trgovinskog zastupanja podrazumeva zaključenje ugovora o međunarodnom trgovinskom zastupanju, u kome nalogodavac daje nalog da se u njegovo ime i za njegov račun zakljči jedan konkretan ugovor ili da se stalno zaključuju ugovori za određene pravne poslove. Ovaj ugovor je najčešće tipski ili posebno zaključen pismeni ugovor.

Trgovinski zastupnik je **dužan** da svoje poslove zastupanja obavlja brižljivo kao dobar privrednik i da se pridržava naloga vlastodavca. Zastupnik mora da obaveštava vlastodavca o svakom zaključenom poslu i da štiti njegove interese. Zastupnik mora da čuva poslovnu tajnu i ne sme da radi za drugog bez saglasnosti vlastodavca.

Trgovinski zastupnik ima sledeća **prava**:

- pravo na proviziju i naknadu troškova;
- pravo na predujam i pravo pridržaja.

Predujam je avans novca u gotovom koji zastupnik može tražiti od vlastodavca, a koji odgovara bezuslovno stečenoj proviziji i troškovima. Pravo pridržaja je zadržavanje naplate, uzoraka, hartija od vrednosti i sl. do visine dospelih potraživanja.

PITANJA:

1. Uticaj korona virusa(kao više sile) na zaključene međunarodne trgovinske ugovore

prof. Ines Besarović, email: inesbyu@yahoo.co.uk

Beograd, 30.03.2020.

-